

Tasavvuf ve Pozitivizm

Yayımlama Tarihi : 20.11.2016

Günümüzde pozitif düşünme kavramı çok revaçta olup, insanlar bu kavramı gelişiğüzel kullanmaktadırlar. Ancak bu kavramın neyi ifade ettiğini tam olarak bilememektedirler. Ayrıca pozitif düşünen insanların çağdaş, medeni ve ilerici gibi sıfatlarla vasıflandırıldığı görülmektedir. Bu yakıştırmalar ne kadar doğrudur? Pozitif düşünme kavramı aslında pozitivizm felsefesinin bir sonucudur. Biz bu makalede, pozitivist felsefenin ne olduğunu ve çelişkilerini anlatmak istiyoruz. Bu felsefe ile oluşturulmak istenen pozitivist toplumun ne olduğu, çelişki ve yanıışları ile birlikte aşağıda anlatılmaktadır.

Bu bağlamda Osmanlı'nın bu toplum anlayışından nasıl etkilendiğini de bu makalede ele alınmaktadır. Ayrıca bu felsefenin tasavvuf açısından eleştirisi yapılmakta ve pozitivistlerin İslam dinine bakışlarındaki yanlışlıklar da cevaplanmaktadır.

Pozitivizm Nedir?

Pozitivizm (olguculuk) terimi ilk defa Saint Simon (1760 – 1825) tarafından kullanılmıştır. Saint Simon'a göre, Batı toplumlarının geçirdiği teolojik, feodoral dönemlerden sonra endüstriyel çağ ile pozitivizm toplumlar için tek çözümdür. Aydınlanma ile birlikte pozitif bilim çağı başlamıştır. Uygarlıkların devamını sağlayacak olan toplumsal kuram, diğer bilimlerin (fizik, matematik, ...) yöntemlerini benimseyen ve olgulara dayalı olan bir kuram olacaktır. Toplumsal yaşam gözleme dayalı olmalı; ortaya çıkan bilgi somut verilerden oluşmalıdır. Saint Simon'un savunduğu pozitivizm kavramını, Ortaçağ'daki kısıtlayıcı ve baskıcı teolojik yapıya tepki olarak da yorumlamak mümkündür.

Daha sonra August Comte, bu felsefeyi geliştirip sistemleştirmiştir. Bu felsefe, deney konusu olabilecek olgularla ilgilenir. Bu felsefeye göre, olgularla desteklenen veya olgularla ilgili verilere dayanan bilgiler ancak sağlam bilgilerdir. Pozitivizm'e göre olgusal bilgi mutlak doğru bilgidir; felsefe de olgusal bilgi üzerinde şekillenmelidir. Pozitivist görüş felsefe içinde metafiziğin yerini almalıdır. Comte'a göre bilim görünmezleri, örneğin ruhu açıklayamaz, sadece betimleyebilir. Bu noktada olgusalılık kavramı içinde yine de bilinmezlikler yer almaktadır.

Comte'a göre, insanlar ancak pozitivizm ile düşüncenin ve gelişmenin en yüksek basamağına varabilirler. Comte, toplum olaylarını kendine has yöntemlerle inceleyerek topluma yeni bir yön vermek istemiştir. Bunu yaparken, toplumsal olguların anlaşılmasının matematiksel ve

fiziksel yöntemlerle mümkün olabileceğine inanır. Bu şekilde, pozitivist toplum kavramı ortaya atılmış ve temelleri oluşturulmuştur.

Olguculuk tarihsel olarak, Avrupa'da Aydınlanma'nın ve Yeniçağ bilimlerindeki önemli gelişmelerin bir sonucudur. Bu bakımdan pozitivism, deneyci felsefenin bir türüdür. Onlara göre, olguların bilgisi olayların özünü ve gerçek nedenini vermez ama olayları idare eden kanunları verir. Bu kanunlarla, gelecek hakkında öngöründe bulunulur.

19. asırda Comte'un ortaya attığı bu düşünceler, daha sonra mantıksal pozitivism adı ile 1920'de Viyana Okulu tarafından geliştirilmiştir. Bu okulun görüşüne göre pozitivism, bilimsel sorgunun bir dış kaynaktan gelen nihai sebepleri aramayan ama doğrudan gözleme açık olan gerçekler arasındaki ilişkilerle sınırlı olmasını söyleyen bir felsefedir.

Mantıkçı pozitivism, akılcılığın (rasyonalizm) temellerini yıkmaya çalışmıştır. Bununla beraber, mantıkçı pozitivism, kendi iç çelişkileri ve güçlükleri dolayısıyla çökmüştür. Çünkü, onlar tüm metafiziksel savları elemeyi istemelerine rağmen, kendi düşüncelerinin merkezine 'doğrulanabilirlik' ilkesini yerleştirmişlerdir. Bu ilkenin statüsünün ne olduğu ise tam olarak tanımlanamamıştır.

Ayrıca, toplumsal yapı gibi değişkenlerin çok sayıda olduğu bir sistemde pozitivismin mutlak doğru olup olmadığı şüphelidir. 'Temelinde insan olan toplumun, sadece pozitivist yaklaşımla yorumlanması ile, mutlak bilgiye ulaşılabilir mi?' sorusu bu bakımdan önemlidir.

Gerçeklik sadece olgularla sınırlandırılabilir mi? İnsan dünya olgularından ayrıdır. Olgulara dayalı bilgiler görülür ve bir dereceye kadar doğru olarak nitelendirilebilir. Fakat insana ait bilgi matematiksel ve fiziksel verilerle açıklanamaz. Bu bilgi insanın manevi yapısıyla ilgilidir. Toplum hakkında varılacak yargılar için sadece deney ve gözlemler yeterli değildir, ayrıca soyut unsurların da dikkate alınması gereklidir.

Pozitivist Toplum

Kilise, saray ve aristokrasinin oluşturduğu toplum anlayışının Fransız devrimi ile çökmesinden sonra, devrim yeni bir toplum anlayışı geliştirememiştir. Fransız devrimi ve sonrasındaki sanayi devriminin etkisiyle Avrupa'nın toplum anlayışı tamamen parçalanmıştı. Avrupa'daki toplumlar, Fransa ihtilalinden sonra ortaya çıkan kaos ve çatışmalara son vermek ve yeni bir toplumsal düzen arayışına girmişlerdir. Bu bağlamda, yeni bir toplumsal anlayışı geliştirmek isteyen Comte, tamamen deneysel bilime dayanan bir toplum anlayışı oluşturmak istemiştir. Comte, içinde bulunduğu yıllarda, nesnel dünya olgularına ve deney ve gözlemlerle elde edilen bilgilere dayanarak, bir pozitif toplum oluştuğuna kanaat getirmiştir. Pozitivist felsefesini sosyolojiye aktararak pozitivist toplum anlayışı inşa etmiştir.

Comte'a göre, pozitivist toplum biçimi insanlar için tek geçerli yoldur. Bu toplum deneysel bilim etrafında örgütlenir, seküler ilkelere dayanır ve gerçek dine yer vermez. Comte, bütün dünya toplumlarını kurtarmak gibi kadim düşsel motivasyonlara dayanan amaçların peşinde koşmuştur. Bu nedenle, bunu bir medenileşme projesi olarak görmüştür. Bu projede, gerçek din ve maneviyat ret edilmiştir. Zamanla bu proje, 'İnsanlık Dini'ne dönüşmüştür. Bu insanlık dininin tanrısı insanlık, peygamberi bilim adamları ve mucizeleri ise ilmî keşiflerdir.

Pozitif toplum ütopyasından, Liberalizm, Marksizm gibi düşünce akımları da etkilenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında da bu ütopyanın etkisi görülmektedir. 'Hayatta en hakiki mürşid ilimdir' sloganı pozitivist toplum anlayışının etkisinde ortaya atılmıştır.

Acaba bu ütopya gerçek bir başarıya ulaşmış mıdır? Comte'dan bu yana, Batı ülkelerinde aydınlanma ve modernite ile birlikte bilimsel ilerlemeler kaydedilmiştir. Bununla beraber Avrupa'da insanlar

günümüze kadar büyük ekonomik çalkantılar yaşamışlar ve bunların sonucunda savaşlar ortaya çıkmıştır. 1. ve 2. dünya savaşları, İspanya, Yunanistan, Yugoslavya iç savaşları, Avrupa insanının çok kötü yıllar geçirmesine neden olmuştur. Eğer pozitif toplum ütopyası gerçekçi olsaydı, insanların bu savaşları yaşamaması gerekirdi. Demek ki, Comte'un iddiaları yanlıştır. İnsanlar bir süre pozitivist düşüncelerle oyalanmış ama sonuç beklenildiği gibi olmamıştır.

Bugün de insanların toplum anlayışları birbirinden farklıdır. Bugünkü toplumların merkezinde bireylerin çıkar ve egoları hakimdir. Bu yapı sürekli sorunlar çıkarmaya müsaittir. Bunun sonucunda ülkeler terör ve savaşlarla uğraşmaktadır. Bu gidişin insanları 3. dünya savaşına götüreceğini tahmin etmek güç değildir. Arap baharı adıyla, yeraltı zenginliklerine sahip olan Müslüman ülkelerde savaşlar ve iç karışıklıklar çıkarılarak, bu ülkelerin yeraltı zenginlikleri batılılar tarafından ele geçirilmiştir. Aynı şeyler Afrika ve Asya'daki topluluklarda da uygulanmaktadır.

Batı ülkelerinin yöneticileri, bu sömürüyü kendi toplumlarına haklı göstermek için, İslam'ın terör dini olarak algılanmasına çalışmaktadır. 11 Eylül olayı, İşid, El Kaide gibi terör örgütlerinin faaliyetleri bu algılanmaya yardımcı olmaktadır. Bu şekilde ortaya çıkan kaos ortamı, güçlü devletlerin güçsüz olan Müslüman toplumlarını sömürmesine sebep olmakta ve kendi toplumları da bunu doğru ve haklı görmektedir. İşte pozitivist toplum ütopyasının bugün vardığı sonuç budur. Maneviyatı terk eden ve yalnız seküler hedefler peşinde koşan insanların çoğunlukta olduğu toplumların böyle bir sonuçla karşılaşması çok doğaldır.

İnsanların çoğunluğu, kendilerini yaratan ilahi gücün emir ve yasaklarını uygulamayı istememektedirler. İlahi cezanın ahirette gerçekleşeceğini uzak olarak görenler veya inanmayanlar, dünyada güçlü oldukları sürece, kendilerinden daha az güçlü ve hiç gücü

olmayanları sömürmek kendileri için tabii ve haklı bir eylem olarak görmektedir. İşte bu toplumların merkezine bireylerin çıkar ve egolarının yerleşmesidir. Oysa Kuran-ı Kerim’de insanlar bu konularda uyarılmıştır. Şeriat yasalarına uymamak eşyanın tabiatına aykırıdır. Bu durumun sonuçlarının olumsuz olacağı ve felaketlere sebep olacağı açıktır. Bugüne kadar dünyada yaşananlar da buna örnektir. Kuran, insanları bu hususta şu ayetlerle uyarmaktadır:

“İşte benim doğru yolum budur, ona uyun. Sizi, O’nun yolundan ayıracak başka yollara uymayın. (Azabından) korunmanız için Allah size böyle tavsiye etmiştir.” (En’am Suresi, ayet 153)

“... Allah’ın ayetlerini yalanlayıp, onlardan yüz çevirenden daha zalim kim olabilir? Ayetlerimizden yüz çevirenleri, yüz çevirmeleri sebebiyle azabın en kötüsüyle cezalandıracağız.” (En’am Suresi, ayet 157)

İslam dinine göre, insanların gerçek mutluluğa ulaşması ancak gerçek İslam toplum anlayışını uygulamaları ile mümkündür. İnsanın kendi aklı ile oluşturduğu toplum anlayışları günün birinde, çelişkiler ve olumsuzlukların ortaya çıkmasına neden olacaktır. Pozitivist toplum ütopyası da bunlardan biridir.

Dünya ve ahirette, gerçek mutluluk, Allah Teâlâ’nın emir ve yasaklarına eksiksiz bir şekilde uymakla elde edilir. Çünkü insanları ve bütün alemleri yaratan Allah Teâlâ’dır. O, bir topluluğun en iyi nasıl yaşayabileceğini en iyi bilendir. Bu bilgiler de Kuran ve hadislerde mevcuttur. İnsanın görevi, kendisini ve toplumu bu bilgilerle techiz etmesidir. Dünya ve ahiret mutluluğu ancak ve ancak bu şekilde elde edilir.

“Yarattığı her şeyi güzel yaratan ve insanı yaratmaya bir çamurdan başlayan O’dur.” (Secde Suresi, ayet 7)

Pozitivist Toplum Ütopyasının Osmanlı'ya Etkileri

Comte, Osmanlı toplumunun problemlerle boğuştuğu bir dönemde, kendi teorisini Osmanlı'ya bir çözüm olarak sunmuştur. Osmanlı Sadrazamı Mustafa Reşit Paşa'ya mektup yazarak, Osmanlı'nın yaşadığı buhrana pozitif toplum projesini çözüm olarak önermiştir. Comte'un bu konuda yazdığı kitap, batı yanlısı Osmanlı aydınlarında karşılık bulmuş ve yeni inşa edilecek bir toplumun yol haritası olarak algılanmıştır.

Osmanlı'nın Tanzimat devrindeki aydınları pozitvizmi kurtarıcı bir 'reçete' olarak ithal etmeyi amaçlamışlardı. Bu bağlamda, Jön Türklerin Batı'dan ithal ettikleri kavramlar aracılığıyla İslam kültür ve geleneğini sorgulamışlardır. Bir yandan Türk-Osmanlı-İslam geleneğinin pozitivist bir okumasını yaparken, diğer yandan da pozitivist kavramları Osmanlı toplumu için anlaşılabilir kılabilmek için yeniden yorumlamaya, bunları kendi kültürlerine ait kavramlarla eşleştirmeye çabalamışlardır.

Bu konuda en çarpıcı örnek, Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin kurucularından olan ve başkanlığını yapan, 1908'de Meclis-i Mebusan ve Meclis-i Ayan reisliğinde bulunan Ahmet Rıza Bey'dir. Bu kişi, Comte'un 'İnsanlık Dini'ne iman etmiş ve bu konuda aktif bir biçimde siyasi ve entelektüel faaliyetlerde bulunmuştur. Ahmet Rıza, Paris'te 20 yıla kadar yaşamış ve bu süre içinde Soci t  positiviste (Positivist Cemiyet)'in en faal  yelerinden biri haline gelmiştir. 1905'ten itibaren ise pozitvizmin uluslararası planda yayılması için kurulan Comit  positif occidental (Müspet Batı Kurulu) de 'Müslüman toplumların temsilcisi' olarak yer almıştır. Avrupa'daki Jön Türkler, Ahmet Rıza'nın etrafında toplanmışlar, pozitivist siyasi ve toplumsal görüşlerini ifade etmek için, gazeteler çıkarmışlardır. II. Meşrutiyet'in 1908'de ilanından sonra, Ahmet Rıza İstanbul'a dönmüş ve Meclis-i Mebusan'da başkan seçilmiştir.

Pozitivist toplum inşa etmeye yönelik faaliyetler, Osmanlı'daki gerçek İslam yaşamını etkilemiştir. Bu çalışmalar sonucunda Osmanlı'nın birçok yerinde yabancı dille eğitim yapan okullar açılmıştır. İlk yabancı okulların en önemli özellikleri Hristiyan tarikat okulları olmalarıdır. Açılan okulların büyük bir kısmı izinsiz açılmıştır. Amaçları, batı modern kültürün düşünsel araçlarıyla donanmış yerli bir aydınlar grubunun oluşturulmasıdır. Bu yolla, gerçek İslam din ve kültürünü Osmanlı toplumunda yok edilmeye çalışılmıştır. Bu süre içinde, birçok misyonerlik faaliyetleri Osmanlı toplumunda uygulanmaya konulmuş ve Osmanlı'yı hristiyanlaştırmaya gayret gösterilmiştir.

Pozitivist toplum ütopyasının kendi içindeki çelişkiler, Batı'nın Osmanlı üzerindeki emellerinin tam olarak gerçekleşmesine mani olmuştur. Zaman içinde İttihat ve Terakki çökmüş ve Osmanlı'da İslam dinini bitirme yönündeki amacına ulaşamamıştır. Osmanlı toplumunun büyük bir kısmı İslam dinini terk etmemiştir. İslam dininden alınan güç ve kuvvetle Anadolu yabancı istilalardan kurtarılmıştır. Batı'nın çabaları Cumhuriyet döneminde de devam etmiş ve bugün de hâlâ devam etmektedir. Fakat bu topraklarda İslam dinini ortadan kaldırmaya güçleri yetmemiş ve bundan sonra da yetmeyecektir.

Bu insanların yanılması şudur: Kendi akılları ile kurdukları sistemlerin her şeye muktedir olduğunu zannetmişler, fakat İslam dininin bir sahibi ve koruyucusu olduğunu unutmuşlardır. Bu nedenle başarısız olmaları kaçınılmazdır. Bundan sonra da, bütün akıl ve güçlerini toplayıp gelseler de, bu topraklarda İslam dinini yok etmeleri mümkün olmayacaktır. Çünkü bu dinin gerçek sahibi Allah Teâlâ'dır ve dinini koruyacaktır. Bu gerçeği aşağıdaki ayetler İslam düşmanlarına açık bir şekilde haykırmaktadır:

“Ayetlerimizi geçersiz kılmak için, çaba gösterenler var ya, işte onlar cehennemliktir.” (Hac Suresi, ayet 51)

“Ayetlerimizi hükümsüz bırakmak için yarışanlara gelince, onlar için de, pek kötü ve elem verici bir azap vardır. (Sebe Suresi, ayet 5)

“Hiç şüphe yok ki, Kuran’ı biz indirdik, elbette onu yine biz koruyacağız.”
(Hicr Suresi, ayet 9)

Bu topraklarda binlerce sene İslam dini egemen olmuştur, bundan sonra da egemen olmaya devam edecektir. İslam karşıtları, İslam dinini yıkmak için ellerinden gelen bütün güçleriyle çalışmaktadır. Ancak onların bütün mekir ve hileleri, daha önceleri olduğu gibi, kendi başlarına yıkılacaktır. Çünkü bu husus aşağıdaki ayetlerde açıkça ifade edilmektedir:

“Şüphesiz ki münafıklar, Allah’ı aldatmaya çalışırlar. Halbuki Allah, onların oyunlarını başlarına geçirecektir...” (Nisa Suresi, ayet 142)

“...Halbuki fena düzen ancak sahibinin başına geçer. O halde öncekilerin kanunundan başka ne gözetiyorlar? Sen Allah’ın sünnetinde asla bir değişme bulamazsın. Sen Allah’ın sünnetinde asla bir başkalaşma da bulamazsın.” (Fatır Suresi, ayet 43)

Pozitivist Felsefenin Tasavvuf Açısından Eleştirisi

1) Pozitivist felsefede temel ilke, her şeyin deneye dayandırılmasıdır. Deneyi yapılamayan olgular onlara göre anlamsızdır. Bu düşünce, Comte’un zamanında bile diğer filozoflar tarafından eleştirilmiştir. Comte zannediyor ki, gerçekler sadece, ortaya çıkan ve gözlemlenebilen olgular ve aralarındaki ilişkilerdir. Halbuki tasavvuf, bu olguların gözlemlenebilen kısmının zahir (görünen) dünyaya ait olduğunu ve mutlak gerçeği yansıtmadığını ileri sürer. Çünkü görünen dünyadaki her şeyin bir de batını (görünmeyen) yüzü vardır. Bu yüz, kısmen keşif yoluyla algılanabilir. Fakat tamamı keşif yoluyla

algılanamaz. Bu gaybî bilgilerin tamamını ancak ve ancak Allah Teâlâ bilir.

“Şüphesiz Allah göklerin ve yerin görülmeyen esrarını bilir. Allah yaptıklarınızı görür.” (Hucurât Suresi, ayet 18)

“O, kullarının önlerinde ve arkalarında ne varsa hepsini bilir. Onlar ise, O’nun dilediğinden başka ilminden hiç bir şey kavrayamazlar.”(BakaraSuresi,ayet255)

Dolayısıyla pozitivist felsefe yoluyla mutlak gerçeğe ulaşmak imkânsızdır.

2) Pozitivist felsefe, insanı ve toplumu yalnız madde açısından ele alır. Halbuki insanın manevi tarafı vardır. Dolayısıyla insanların oluşturduğu toplumlar da bu manevi tarafın etkisi altındadır. Onlar insanın manevi tarafını inkâr ederler, fakat insan hayatında maddesel olgularla açıklanamayacak bir çok manevi hususlar vardır. Örneğin akli hangi deneysel olgularla açıklayabilirler. Ahlak, sevgi, şefkat gibi kavramlar bu felsefede yer almamaktadır. Hangi deneysel olgularla bu kavramlar açıklanabilir?

3) Bu felsefede, geleneksel din anlayışı ret edilir. Onun yerine ‘İnsanlık Dini’ kabul edilir. Bu dinin peygamberi ilim adamlarıdır. Bu dinin uyulması gereken kuralları, fen bilimlerinin belirlediği yasalardır. Bu yasalar insanlara hangi gerçeği nasıl açıklayabilmektedir. Evrenin nasıl yaratıldığı, galaksilerin çalışma sistemleri vs. gibi konuların deneye gelir tarafı yoktur. Evrende bunun gibi sınırsız sayıda olgu mevcuttur. Bunların deneyleri yapılamadığı gerekçesiyle, göz ardı etmek ne derece ciddi bir bilimsel davranıştır.

Comte, tahrif edilmiş Hristiyanlığı örnek vererek, gerçek din kavramına cephe almış ve dini gericilik olarak algılamıştır. Ancak, yazılarından İslam dinini hiç incelememiş olduğu anlaşılmaktadır. Tek bir örnekle gerçek ilahi din aleyhtarlığı yapmak ne kadar gerçekçidir ve bilimseldir. İnsanlık

dini veya evrensel din diye ortaya attıkları kavram bütün sorulara nasıl cevap verecektir. Onların taptıkları, Yeniçağ Avrupa'sındaki bilimsel buluşlardır. Bu dönemdeki yeni bilimsel buluşlar gözlerini kamaştırmış ve birçok Batılı filozofta ve bilim adamında olduğu gibi, her şeyi bilmeye ve yapmaya muktedir olduklarını zannetmişlerdir. Ancak yakın zamanda bu bilimsel buluşların nasıl çelişki ve yanlışlıklar içerdiği yine batılı bilim adamları tarafından dile getirilmiştir.

Gerçek ilim ancak ve ancak İslam dininin ışığı ve nuru ile anlaşılabilir. Bunun son aşaması tasavvufun konusu olan Sırlar ilmidir. Sırlar ilmi yardımıyla, bugünkü Fen Bilimlerinin kısmî bilgilerinin paradoks ve çelişkileri kısmen giderilebilir ve onlar daha iyi anlaşılabilir bir hale getirilebilir. Sırlar ilmi ile ilgili bilgi edinmek isteyenler web sitemizde yayımlanan 'İlmin Güzellikleri' adlı makalemizi inceleyebilirler. Ayrıca sitemizde yayımlanan makalelerde, Kuantum Teorisi, İzafiyet Teorisi, Büyük Patlama, Higgs Bozonu, Kara delikler gibi konularda Sırlar ilminin görüşleri açıklanmıştır.

4) Pozitivist felsefe, toplum sosyolojisini kendi ilkeleriyle şekillendirerek pozitivist toplum fikrini yaymaya çalışmıştır. İnsanlık dinine iman eden bireyleri oluşturarak, toplumları daha ileri götüreceklerini iddia etmişlerdir. Ancak bunun böyle olmadığı insanlığın yakın tarihinde ispatlanmıştır. Osmanlı'daki İttihat ve Terakki düşüncesi bu felsefenin etkisi ile kurulmuş, fakat sonunda hem kendisi ve hem de yönettiği toplum yok edilmekten kurtulamamıştır. İşte, insanlık dininin ve pozitivist toplumun akıbeti hüsrana ve yok olmaktır.

Comte'un İslam Eleştirilerine Cevaplar

1845'ten itibaren 'İnsanlık Dini' ne dönüşen pozitivistliğin öncüsü olan Comte, kendi görüşlerini ifade ederken, İslam dinine eleştirilerde bulunmuştur. Bu eleştirilerin bazılarını aşağıda cevap verilecektir.

Comte, İslam dinini tam olarak anlamadan yüzeysel eleştirilerde bulunmuştur. Kendisinin sağlam bir bilimsel görüşe sahip olduğunu iddia edip, gerçek dışı yüzeysel eleştirilerle bir konuyu ele almak kendi içinde çelişen bir tutumdur. Comte'un, 'İslâmiyet ve Pozitivizm' adlı kitabında, İslâmiyet hakkında yaptığı eleştirilerin bazılarına aşağıda cevap verilmektedir.

1) Comte diyor ki: 'Hz. Muhammed (sav), pek az rasyonellik içeren bir taklit yoluyla ne manevi (iktidara) ne cismanî (iktidara) gerektiği gibi hazırlanmamış olan millette tek tanrıcılığı örgütlemeyi denemiş ve ardından bu girişim böylesi bir dönüşüme özgü belli başlı sosyal sonuçları yeterince hasıl edememiştir.'

Cevap: Bu iddialar ne kadar komik ve yanlış şeylerdir. Peygamberimiz Hz. Muhammed (sav)'in yaptıklarının bir taklit olduğunu söylüyor. Peygamberimiz (sav) neyi ve kimi taklit etmiştir? Onun yaptığının hangi peygamberin yaptıkları ile paralellik vardır? Paralellik varsa, bu ancak Allah tarafından uygulanan vahiy sistemidir. Bu sistem, Allah'ın bir sünnetidir ve bir taklit değildir. Comte'a göre vahiy yoluyla peygamberlik görevi pek az rasyonellik içermektedir. Ona göre kendi akli ile kurduğu sistem, Allah'ın bildirdiği sistemden daha rasyoneldir. Kendi akıl sistemiyle kurduğu felsefenin, bu akli yaratan Allah'ın bildirdiği sistemden daha rasyonel olduğunu iddia etmek nasıl affedilmez bir çelişkidir. Kendi akıl sistemiyle kurduğu felsefe sistemi çelişkileri beraber getirmiştir. Bu nedenle pozitivist felsefe çökmüştür. Ama Allah'ın vahiy yoluyla bildirdiği sistem hiçbir zaman çelişki içermez ve hiçbir zaman çökmemiştir. Hangisi daha rasyoneldir? Ancak toplumlar İslam şeriatını tam uygulayamadıkları zaman sonuç alamamışlardır. Bu durum İslam dini ile ilgili değildir. Ayrıca İslam şeriatının kısmî uygulanabildiği dönemlerde gayet rasyonel ve olumlu sonuçlar alınmıştır. Hangi bilim anlayışı bunu ret edebilir?

Comte, Peygamberimizin (sav) gönderildiği zamandaki Arap toplumunun maddi ve manevi iktidara hazır olmadığı için yeterli sonucun alınmadığını iddia etmektedir. Comte, her şeyi maddi gördüğü için, Peygamberimizi (sav) de kendisi gibi zannediyor. Oysa peygamberlik makamı manevi bir makamdır ve görevi sadece Allah'ın emirlerini tebliğ etmek ve uygulamaktır. Onun için toplumun hazır olması gibi bir kavram anlamsızdır. Bununla beraber, Kuran ayetleri o günkü Arap toplumunun durumunu göz önüne aldığından emirler kademe kademe indirilmiştir. Yasaklar için toplum tedricen hazırlanmıştır.

Bununla beraber, Comte kendi aklıyla karşılaştırdığı için, İslam'ın yöntemi ve amacı kendisine tuhaf geliyor ve onu yetersiz görüyor. Oysa, Müslümanlar Risalet ile hem maddi ve hem de manevi güce ulaşmışlardır. Bu güç asırlarca daha da artarak devam etmiştir. Bu durum, tabii ki, aklını tanrı yerine koyanlar için anlaşılır bir şey değildir. Onlar her şeyin amacının madde olduğunu kabul ettiklerinden İslam dininin hedeflerini anlayamamışlardır. Ahireti inkâr eden insanlara, Comte gibi, İslam'ın hedefleri kendilerine tuhaf ve anlamsız gelmektedir. Onlar dünya hayatını yalnız maddesel amaçlı görmektedir. Bu bakımdan şehitlik de onlar için garip bir olaydır. İşte bütün cahillikleri burada yatmaktadır. Aklına tapanların akıbeti çelişki ve hüsrandır.

“İnsan, kendisini bir damla sudan yarattığımızı görmedi mi de, şimdi apaçık bir hasım kesildi.” (Yâsin Suresi, ayet 77)

“Biliniz ki dünya hayatı bir oyun, bir eğlence, bir süs ve kendi aranızda övünme, mal ve evlat çoğaltma yarışından ibarettir... Ahirette ise çetin bir azap; Allah'tan mağfiret ve rıza vardır. Dünya hayatı, aldatıcı bir zevkten başka bir şey değildir.” (Hadid Suresi, ayet 20)

2) Comte'un Reşit Paşa'ya 1853 yılında gönderdiği mektubun sonunda şöyle denilmektedir: 'İslam'ın aslî ruhu, yakında Tanrı'nın yerine insanlığı ikame etmek suretiyle, bu amaca daha iyi ulaşıldığını teslim edecektir.'

Cevap: Tanrı yerine insanlığı ikame etmek nasıl bir gaflettir. İslam'ı hiç anlamamış birisinin çıkıp İslam'ı böyle eleştirmesi bilim adamlığı ile nasıl bağdaşır. İnsanlığı Tanrı yerine koymak nasıl bir akıl zafiyetidir? Bu kâinatı insanlık mı yarattı? Bu kâinatın mükemmel bir sistem içinde çalışmasını insanlık mı temin edecek? Böyle garip ve tuhaf bir anlayış içinde olan birisine Batı toplumları saygı gösterip bilim adamı, filozof payesi vermektedir. Hangi sağduyu ile bu kişinin görüşleri üniversitelerde ders olarak anlatılmaktadır. İşte bu anlayışta olan insanların senelerce birbirlerini dünya menfaati için savaşlarla öldürmelerini açıklamak kolaylaşıyor. Çünkü bu anlayışları bilim zannedenler, insanların ve toplumların davranışlarını hiçbir zaman öngörememişlerdir.

Bugün için de aynı şey geçerlidir. Akla tapanlar, daima kendi egolarını ve çıkarlarını ön plana koyarlar. Ahirete inanmayanların, bugün menfaat için her şeyi yapmaları normaldir. Onlar için hayat dünya hayatıdır ve amaç dünyada kendilerinin en iyi şekilde yaşam sürmeleridir. Yani güçlü olan her şeye layıktır. Gücsüz olan her türlü olumsuzluğu hak etmiştir.

İslam bu anlayışın tamamen karşısındadır. İslam'a göre, insanlar dünyada yaptıklarından sorumludurlar ve yaptıkları haksızlıkların cezasını ahirette muhakkak çekeceklerdir. Haksızlığa uğrayanlar, haklarını ahirette muhakkak alacaklardır. Bu dünyada adalet, ancak bu ceza sistemi ile sağlanabilir. Aksi mümkün değildir.

3) Comte kitabında şöyle diyor: 'Her türlü inançsızın mahkum edilişi imanı kuvvetlendirmek için zorunlu hale gelmiştir. Onun için dua

edememekte duyduğu üzüntüyle annesinin mezarı başında ağlayan Hz. Muhammed (sav)'dir.'

Cevap: Hz. Muhammed (sav)'in annesi İslamiyet'ten önce vefat etmiştir. Peygamberimiz (sav), annesinin mezarını zaman zaman ziyaret etmiştir. Ancak, annesi için istiğfar etme konusunda izin verilmediği hadislerde anlatılmaktadır. İslam'ın tebliği başlamadan önceki devreye fetret devri denir. Çünkü, Yasin suresinin 6. ayetinde, onlara daha önce bir uyarıcı gelmediği ifade edilmektedir. Dolayısıyla, bu fetret devri insanları için ahirette özel bir uygulama olacaktır. Kıyametten sonra bu insanlar tekrar dirildiklerinde kendilerine İslam dini tebliğ edilecek ve iman edenler kendilerini kurtaracaktır. Peygamberimiz (sav) annesi ve babası karşılarında oğullarının tebliğini görünce, ona icabet edeceklerini her Müslüman teslim eder. Comte bu konuda kendisini hiç yormasın. İslam'ın kâfir (inanmayan) olarak tanımladığı insanlar farklı kategoridedir. Bunlar, İslam'ın tebliğinden sonra Kuran'daki ayetleri inkâr edenlerdir. İslam, Kuran ayetlerine inanmayıp inkâr edenleri hor görür ve onların tövbe ederek imana dönmelerini ve sonra da salih amel işlemelerini tavsiye eder. Aksi halde kâfir olarak ölmeleri halinde ebedi olarak cehennemde kalacaklarını bildirir. Bu durum Peygamberimizin (sav) annesi ile ilgili değildir. Nasıl bir bilim anlayışıdır ki, pozitivistlerin en büyük temsilcisi, İslam'ı tam incelemeden ve öğrenmeden İslam hakkında yorum yapıyor.

4) Comte kitabında şöyle diyor: 'Hiç bir metafizik geçiş (evresi) söz konusu olmaksızın, İslam'dan pozitvizme doğrudan intikal etmek suretiyle, (Müslümanlar) kendilerini büyük Peygamberlerine ait hayranlık verici amaçlarının takipçileri olarak hissedeceklerdir; insanlık kültü Hz. Muhammed (sav)'in evrensel yüceltilişinin kesin bir biçimde sisteme dahil etmektedir'

Cevap: Comte, İslam'ı terk edip insanlık dinine geçerek, Hz. Muhammed (sav)'in amaçlarının fazlasıyla gerçekleşmiş olacağını iddia

etmektedir. Comte, Hz. Muhammed (sav)'ı normal bir insan olarak ele alıyor ve İslam dinini Peygamberin bir felsefesi gibi algılıyor. Nasıl bir bilimsel kavrayış?

İslam dini, Peygamberin ortaya koyduğu bir felsefe değildir. İslam vahiy dinidir. Peygamber, Allah Teâlâ'nın vahiylerini insanlara tebliğ etmekle görevlidir. Felsefe ise, kişilerin kendi akıllarıyla kurdukları düşünce sistemleridir. İkisi arasında hiçbir şekilde benzerlik olamaz. Comte, kendi akıl felsefesinin İslam'a üstün geleceğini düşünerek, nasıl bir cehalet içinde olduğunu gösteriyor. Akıl ile elde edilen bilgiler, vahiy ile gelen bilgileri hiçbir zaman içine almazlar. Peygamberin risaleti (elçiliği) ve tebliği akıl ile hiçbir ilgisi olmayan salt bir iman meselesidir. Comte, kendi felsefesinin İslam'dan üstün olduğunu düşünmekte tam bir cehalet örneği vermektedir. Aynı cehalet, Batı'da bu felsefeye saygı gösteren ve kabul eden herkes tarafından gösterilmiş olmaktadır. İslam dini ile felsefe arasındaki farkı idrak edememek gerçekten bilim adına esef verici bir durumdur. Batılı düşünürlerin böyle bir saçmalığın içinde olmaları, kendilerinin bilim adına ürettikleri teorilerin de saygınlığını yitirmektedir. Geçen asır ve bu asırdaki insanların, bu teorilere mutlak gerçekler gözü ile bakmaları bu saçmalığın başka bir ifadesidir.

Comte'a göre insanlık kültü, İslam'ı da içine almaktadır. Bugünkü toplumlarda 'Her şeyin başı insanlıktır', 'Bütün insanlar kardeştir' ve 'İnsanı yücelt ki devlet yükselsin' gibi sloganlar ortaya atılmaktadır. Bu sloganların İslam dini ile ilgisi yoktur.

İslam dininde her şeyin başı Allah'a ve O'nun Elçisi Hz. Muhammed (sav)'e inanmaktır. Bu imana sahip olduktan sonra diğer hususlar peşi sıra gelirler. İslam dini insanı hor görmez, yeter ki insan iman sahibi olsun. İslam dini, Allah'a ve O'nun Elçisine inanmayanları inkâr edici olarak vasıflandırır. İnkâr eden bir insan, her şeyin merkezinde olan bir hususu ret etmekle temelde kayıp içindedir. Temeli kaybeden biri için geri kalan dünya hayatı boş bir teferruattır. Bu konuda birçok eserler telif

edilmiştir. Ömür insanın sermayesidir. Bu sermayeyi iyi kullanmak için, bu eserler okunmalı ve gerçek idrak edilmelidir. Bu anlamda dünya hayatı bir imtihan yeridir ve ahiretin tarlasıdır. Çünkü insanın dünya hayatındaki yaptığı işler, kendisini ahirette ya cennete götürecektir, ya da cehenneme götürecektir. Onun için insan kendi heveslerini ve boş isteklerini terkedip, aklını kullanarak gerçekleri idrak etmeye gayret göstermelidir.

‘İnsanlık’ kavramı nedir? Bu kavramın objektif bir tanımı ortada yoktur. Onlara göre bütün insanlara saygı ve sevgi gösterilmelidir. Fakat insanlar arasında hırsız, eşkiyası, zalimi vardır. Bunlara nasıl saygı ve sevgi gösterilecek? Ayrıca bütün insanlar Hz. Adem (as)’ın soyundan olmaları itibariyle nesep bakımından birbirleriyle ilgilidir. Fakat İslam açısından bütün insanlar birbiriyle kardeş değillerdir. Ancak İslam’a iman edenler, yani müminler kardeşlerdir.

“Müminler ancak kardeşlerdir.” (Hucurât Suresi, ayet 10)

İslam, iman etmeyenleri Müslümanların kardeşi olarak görmez. Onları ancak insan olarak görür. İnsanları değerlendirme ölçüsü takvadır. Bu husus Peygamberimizin (sav) Veda Hutbesi’nde şöyle ifade edilmektedir:

“Sözümü iyi dinleyiniz ve iyi belleyiniz! Müslüman Müslümanın kardeşidir ve böylece bütün Müslümanlar kardeşlerdir.

Ey insanlar,

Rabbiniz birdir. Babanız da birdir. Hepiniz Adem’in çocuklarıdır. Adem ise topraktır. Arabın Arap olmayana, Arap olmayanın da Arap üzerine üstünlüğü olmadığı gibi, kırmızı tenlinin siyah üzerine; siyahın da kırmızı tenli üzerinde bir üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takvada, Allah’tan korkmaktır. Allah yanında en kıymetli olanınız O’ndan en çok korkanınızdır.”

Bu hutbeden kesin olarak anlaşıldığı üzere ancak Müslümanlar birbirlerinin kardeşidir. İnsanlar arasındaki üstünlük ise takvadır, yani Allah'tan korkmadır. Allah'a takvası fazla olan az olandan daha üstündür.

Bu gerçek günümüzde maalesef sapıtılmakta ve takvanın yerine sevgi kavramı kullanılmaktadır. Bugün, Allah'ı çok sevmenin Allah'a daha yakın olmak olduğu iddia edilmektedir. Bu iddia yukarıdaki Veda Hutbe'sindeki ifadelerle çelişmektedir. Peygamberimiz (sav) takvadan bahsederken, onlar sevgi diyorlar. Takva yerine sevgi kavramını kullanmak tamamen yanlıştır ve İslam inancına aykırıdır. Sevgi kelimesi Hristiyanlıkta tanrı yerine kullanılır. Bugün, Müslümanların Hristiyanlık gibi İslam dışı dinleri de sevmesi ve saygı göstermesi mümkün değildir. Çünkü İslam dini ortaya çıktıktan sonra, diğer dinlerin geçerliliği ortadan kalkmıştır. Kuran'a göre bugün geçerli olan tek din İslam dinidir.

Kuran'da Müslümanların, diğer din mensuplarını dost edinmeleri yasaklanmıştır.

“Ey iman edenler! Kendi dışınızdakilerden sırdaş edinmeyin. Çünkü onlar size fenalık etmekten asla geri kalmazlar, hep sıkıntıya düşmenizi isterler. Kin ve düşmanlıkları ağızlarından taşmaktadır. Kalplerinde gizledikleri ise daha büyüktür. Düşünürseniz, biz size ayetleri açıkladık.” (Al-i İmran Suresi, ayet 118)

“Size bir iyilik dokunsa zorlarına gider, başınıza bir kötülük gelse onunla sevinirler. Eğer sabreder ve Allah'tan gereğince korkarsanız, onların hileleri size hiçbir zarar vermez; çünkü Allah onları kendi amelleriyle kuşatmıştır.” (Al-i İmran Suresi, ayet 120)

“Ey iman edenler! Müminleri bırakıp da kâfirleri dost edinmeyin. Kendi aleyhinizde Allah'a apaçık bir delil mi vermek istiyorsunuz?” (Nisa Suresi, ayet 144)

Bu açık ayetlere rağmen, bugün Müslümanlar arasında 'İnsanlar kardeştir' ve 'İnsanları seviniz' sloganları kullanılmaktadır. Bu sloganlar kısaltılarak 'Sevgi ve Kardeşlik' sloganı olarak kullanılmaktadır. Bu ifadeler İslam açısından yanlıştır. Bu ifadelere gönül verip kalplerine yerleştirenler yarın ahirette hüsranda olacakları muhakkaktır. Bunu aşağıdaki ayet açık olarak ifade etmektedir:

“Ey inananlar! Benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olan kimseleri dost edinmeyin... Eğer benim yolumda savaşmak ve Benim rızamı kazanmak için çıktınızsa içinde onlara sevgi mi gizliyorsunuz? Oysa ben sizin gizlediğiniz ve açığa vurduğunuz her şeyi bilirim. Sizden kim bunu yaparsa doğru yoldan sapmış olur.” (Mümteherine Suresi, ayet 1)

Sonuç

Pozitivist felsefe, günümüzde özellikle eğitim görmüş ve dine uzak duran insanlar arasında revaç görmektedir. Bu insanlar akıllarını ön plana koyarak, yaşamlarını yalnız kendi akıl ve heveslerine göre düzenlemektedirler. Pozitivizm de onlara bu konuda destek vermektedir. Fakat insanlar evrendeki ve insanın içindeki olayları daha derin bir şekilde incelerse, bunun böyle olmadığını ve birçok akıl dışı olguların mevcut olduğunu tespit ederler. Örneğin akıl nedir?, hayat nedir?, ölüm nedir? evrenin yaratılışı ve sonu nasıl bir olgudur? gibi soruların salt akıl ile cevaplanırsa birçok eksiklik ve çelişkilerin ortaya çıktığını görürler. Bunları günümüzde en meşhur fizikçiler de dile getirmektedir. Örneğin Stephen Hawking bir kitabında şöyle soruyor: “Biri bana bu dünyaya niçin ve nereden geldiğimizi ve dünyanın sonunun nereye gittiğini açıklasın.” Bu soruların cevapları ancak ve ancak iman ile bulunabilir. Bu İslam dinine imandır. İslam dini iyice incelendiğinde, bu soruların cevapları tam olarak verilebilir. Bu hususta tasavvuf iman sahiplerine yardımcı olmaktadır. Bu nedenle, bu

soruların cevaplarını en iyi verenler gerçek İslam mutasavvıflarıdır. Bu yüzden, İbn Arabî, İmam Rabbâni, Mevlâna, Yunus Emre, İmam Gazâlî gibi İslam mutasavvıflarının kitapları okunmalı ve yazılanlar üzerinde tefekkür edilmelidir. Bu konuda web sitemizde de çeşitli makaleler yayınlanmıştır.

Öğrenmek ve bilmek Müslümanın görevidir. Rum suresinin 59. Ayetinde Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“İşte bilmeyenlerin kalplerini Allah böyle mühürler.”

İmam –ı Azam Hazretleri de “Cehalet Müslüman için mazeret değildir.” diye buyurmaktadır.

Dolayısıyla, doğru bilgiyi öğrenmek ve bilmek Müslümanın görevidir ve bunu yapmazsa yarın ahirette sorumlu olacaktır. Bu nedenle Müslümanlar, İslam’a aykırı düşünce akımlarını terk edip gerçek İslam âlimlerinin kitaplarından gerçek ve doğru bilgileri öğrenmeye çalışmalıdırlar. Dünya ve ahiretteki kurtuluş ancak bu yolla mümkündür. Allah Teâlâ’nın bütün Müslümanları bu yolda başarılı kılmasını niyaz ve dua ederiz.

Faydalanılan Eserler

‘İhyâu Ulûmi’dîn’, İmam Gazâlî, Bedir Yayınevi, İstanbul, 1975

‘İlâhi Nefhalar’, Sadreddîn Konevî, İz Yayıncılık, İstanbul, 2004

‘İmam-ı Azâm, Ebû Hanife ve Eserleri’, Abdülvahap Öztürk, Şamil Yayınevi, İstanbul, 2010

‘Fütûhât-ı Mekkiyye’, İbn Arabî, Litera Yayıncılık, İstanbul, 2008

‘İslamiyet ve Pozitivizm’, August Comte, Dergah Yayınları, İstanbul, 2008

‘İslam Toplum Tasavvuru’, Ergün Yıldırım, İz Yayıncılık, İstanbul, 2015

'Zamanın Daha Kısa Tarihi', Stephen Hawking, Dođan Kitap, İstanbul,
2005

Yorumlarınız için : <mailto:oryanmh@gmail.com>

[Ana Sayfa](#)

[Makaleler](#)